

Ольга Алієва,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів,

Львівський національний університет імені Івана Франка

<https://orcid.org/0000-0003-4449-9205>

м. Львів, Україна

**Семантичне ядро полісемічної структури,
реалізація його внутрішніх резервів
у процесі функціонування терміносистем**

**Semantic core of polysemic structure, its internal sources realization
in terminological systems functioning**

***Анотація.** У пропонуваному дослідженні розглянуто феномен семантичного ядра полісемічного слова і терміна. Структурі зазначеного феномена притаманна концептуальна складність, багаторівневість і синтез експліцитних і імпліцитних диференційних семантичних ознак. Системі конотативних семантичних ознак інваріанта притаманна градація ступенів насиченості. Ця структура складається з багатьох семантичних рівнів, і функціонування інваріантного ядра зумовлено реалізацією впливу як окремих семантичних компонентів, так і усієї інваріантної моделі, яка розглядається як єдиний семантичний комплекс. Функціонування семантичного інваріантного ядра розглянуто у взаємозв'язку процесів зміни різних семантичних у тому числі термінологічних полів, а також, відповідно, у зміні семантичних основ і компонентів семантичних опозицій. Розглянуто процес виникнення, актуалізації і зміни семантичних категорій у складі семантичної структури полісемічного слова-терміна; процес взаємодії категоріальних і інтегральних ознак і роль семантичного інваріанта. Аналіз цих процесів потребує, на нашу думку, також поєднання дослідження діахронного і синхронного аспектів функціонування слова. Концептуальна структура семантичних інваріантів зумовлює їх функціонування як у всіх видах дискурсу, так і у внутрішньолінгвістичних явищах і процесах (зокрема, семантико-лінгвістичних явищах конверсії, метафоризації, транстермінологізації). Динамізм можна охарактеризувати як одну з ключових властивостей внутрішніх резервів функціонування інваріанта. Семантично-концептуальну варіабельність парадигматичних відносин у структурі інваріанта виявлено як необхідну передумову існування і розвитку як загальноживованої, так і термінологічної лексики і полісемії як явища. Аналізуються особливості функціонування терміна в різних видах фахового і загальномовного дискурсу. Глибинний інваріантний характер реалізації в поєднанні з потенційною властивістю постійного розвитку є однією із*

ключових характеристик семантичного ядра і є однією з основ процесів розвитку мови і термінотворення.

Ключові слова: семантична структура, смисл, семантична диференційна ознака, конотація, термін, концепт.

Summary. *The phenomenon of polysemic word and term core semantic invariant is investigated in the article. The structure of the mentioned phenomenon features conceptional complicity, multiple levels along with explicit and implicit distinctive semantic components synthesis. One of the distinctive features of semantic invariant core is its connection with the system of connotative semantic components. One of the attributes of this system is complex gradation of connotative intensity degrees. This structure consists of many semantic levels while invariant core functioning depends on the influence of not only separate semantic components but also the entire invariant model. The model is considered to be an integrated semantic complex. Semantic invariant core functioning has been analyzed with regard to the changing of different semantic, including terminological, fields processes. Changing of semantic bases as well as semantic opposition components has also been examined. Moreover, we have researched the processes of semantic categories emergence, actualization and alternation in the polysemic word semantic structure. Furthermore, the phenomenon of categorial and integral features interconnection in semantic invariant structure has been observed. We believe that such processes analysis requires research of diachronic along with synchronic word functioning aspects. Semantic invariants' conceptual structure causes semantic cores functioning both in all discourse types and interlinguistic phenomena as well as processes, including semantic linguistic conversion phenomema, metaphorical processes, transterminologisation. Semantic and conceptional variability of paradigmatic relations in the invariant structure has been revealed. This variability is an essential condition for existence of common, terminological lexis and polysemy. Dynamism is one of the key peculiarities of semantic invariant potential. One of the semantic invariant main features is the unity of invariability and potential possibility of constant development.*

Key words: *semantic structure, sense, semantic distinctive feature, connotation, term, concept.*

Вступ. Вивчення семантичних процесів і явищ, законів їх розвитку і функціонування як у межах мовної системи в цілому, так і в різних термінологічних полях є одним із важливих аспектів сучасного мовознавства. Темпи розвитку окремих терміносистем, транстермінологічний зв'язок між ними і загальноживаною лексикою є предметом дослідження як сучасної теоретичної лінгвістики, так і загальної і галузевої термінології. Актуальність обраної теми зумовлена постійним розвитком напрямів сучасних семантико-когнітивних досліджень і необхідністю вивчення глибинних механізмів розвитку мови.

Сфера семантико-лінгвістичних досліджень поєднує різні наукові напрями і підходи. Складні взаємозв'язки між когнітивними

концептуальними моделями і системою мови, мовною категоризацією вивчаються А. Вежбицькою, Р. Джекендоффом, Р. Ленекером, Дж. Лакоффом, М. Джонсоном та ін. [28; 16; 15]. Семантико-когнітивний і філософський напрям «філософії імені», який є синтезом наукових підходів до вивчення мови в глобальному сенсі протягом різних епох, розвинутий у працях О.Ф. Лосева, С.М. Булгакова, П.О. Флоренського [3; 1; 12]. Розвиток окремих терміносистем, їх характеристики і структура, процеси термінотворення вивчаються Е.Ф. Скороходько, Л.В. Туровською, В.Л. Іващенко, А. Кондамін, Г. Вельфліном, Е. Панофським, С. Стааб [4; 2; 29; 23].

Мета пропонованого дослідження – вивчення полісемічної структури термінів, аналіз процесів, які формують їх концептуально-лінгвістичну єдність, і ролі семантичного інваріантного ядра, його потенціалу і глибинних основ функціонування.

Методологія та методи дослідження. Методологічна основа дослідження ґрунтується на комплексі як загальнонаукових, так і конкретно-наукових методів, прийомів і підходів: підходів когнітивної лінгвістики, лексичної семантики, методів диференційного і компонентного аналізу, аналізу лексикографічних дефініцій, прототипової і категоріальної семантики, контекстуального аналізу. Матеріалом дослідження слугували полісемічні терміни, відібрані із лексикографічних джерел, англomовної фахової літератури, електронних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження семантичних процесів, які є підґрунтям формування смислової структури слова, що охоплює як термінологію, так і смисли загальнонавжivanoї лексики, передбачає вивчення характеристик і закономірностей розвитку семантичного ядра, що безпосередньо пов'язано з формуванням і розвитком, зокрема, семантичних інваріантів кореневих морфем. Вивчення цих процесів потребує, на нашу думку, також поєднання дослідження діахронного і синхронного аспектів функціонування слова. Проведемо дослідження зазначених лексико-семантичних явищ на прикладі слів (і, зокрема, термінів) із семантичним ядром кореневої морфеми *«medi-»*. Вивчення діахронного аспекту дозволяє виокремити спільне для слів цієї групи прото-індоєвропейське джерело *«*medhyo-»*, яке, зі свого боку, пов'язане із *«*me-»*. Досліджувані в цій статті терміни і слова загальнонавжivanoї лексики з зазначеної групи виявляють інваріантне ядро, до складу якого входить синтез експліцитних семантичних компонентів *«середина, середня (серединна) точка, серединність»* і *«результат (процес) вимірювання»*. Виокремлені семантичні компоненти мають, зі свого боку, складну концептуальну структуру, що доповнюється

імпліцитною частиною (сукупністю ознак) семантичного ядра, і все це створює потенційні можливості для розвитку структури смислів слова-терміна.

Багатоаспектність семантичного процесу концептуально-образного злиття семантичних інваріантів розглянемо на прикладі досліджуваного слова-терміна *meridian* (злиття інваріантів кореневих морфем «*medi-* (*medius*)» і «*dies*» («*день*»)) [8]). У цьому терміні семантичне інваріантне ядро слова функціонує, реалізуючись у різних семантичних у тому числі термінологічних полях, що знаходить свій вираз у зміні семантичних основ і компонентів семантичних опозицій. Так, у терміносистемі географії, коли основою семантичних опозицій є категорія і образ «*земна поверхня у її фізичному і картографічному проявах*», виникає термінологічний смисл «*меридіан*» («*In 1884 the Prime Meridian (Greenwich Meridian) was defined by Transit Circle telescope at the Royal Observatory which was built by Sir George Biddell Airy, the 7th Astronomer Royal, in 1850.*» [26]).

Під час актуалізації основи семантичних опозицій – астрономічної категорії та образу «*небесна сфера*», виникає термінологічний смисл «*зеніт*» («*The little band, drawn up in the rear, watched his proceedings in profound silence. At this moment the sun passed the meridian.*» [27, с. 64]). До того ж, нелінійність цього семантичного процесу знаходить свій вираз і в тому, що ці дві основи семантичних опозицій (та, відповідно, категорії і образи) – «*земна поверхня...*» і «*небесна сфера*» – синхронізуються, функціонують паралельно, і актуалізація однієї з них не передбачає нейтралізації іншої.

Виникнення і актуалізація основи семантичних опозицій і категорії «*людське тіло*» у складі інваріантного ядра дозволяє семантичному інваріанту реалізуватись у новому термінологічному смислі, в іншій терміносистемі – в медицині (області акупунктури) і китайській медицині. Цей смисл позначає «*кожну з ліній провідних шляхів у тілі, по яким, як вважають, тече життєва енергія*» («*Modern acupuncture charts indicate 12 principal meridians “connecting” the limbs to the trunk and head.*» [17, с. 257]).

Маємо можливість спостерігати функціонування семантичного інваріантного ядра у створенні різних ступенів метафоризації (що знаходить свій вираз, зокрема, і у зміні категоріальної семантичної ознаки). У досліджуваному семантичному процесі формально відбувається нейтралізація досить суттєвих категоріальних семантичних ознак – «*уявна, але фізично реально обумовлена точка на небесній сфері*» перетворюється на «*такої ж подвійної природи лінію на фізичній поверхні земної кулі*», що знову змінюється на іншу семантичну категорію «*часовий інтервал у житті живої істоти*»

та інший семантичний кластер «часовий момент на протязі доби». У цей семантичний процес виявляється залученим і конверсивний аспект зміни категоріальних сем – семантична ознака (категорія) «процес, явище», морфологічно позначувана іменником, змінюється на семантичну ознаку «характеристика, властивість, якість», морфологічно позначувану прикметником (у смислах «полуденний», «такий, що є у зеніті», «найвищий, кульмінаційний», «південний»).

У семантичній структурі смислів можна виокремити і розглянути розвиток різних ступенів і напрямів метафоризації, які реалізуються семантичним інваріантом. Так, інваріантний комплекс семантичних ознак – концепт «середина дня, полудень» – корелює із системами семантичних ознак – концептами «земна куля (поверхня)», «небесна сфера», і результатом цього є смисл (і відповідний денотат, і семантична категорія) «зеніт – фізичне явище, точка на небесній сфері, яка спостерігається в цей (полуденний) час доби» («*Astronomical Time (UT1) is an hour representation of the angle between the Greenwich zenith meridian and the location of the “computed mean sun.”*» [22, с. 6]). У структурі семантичного ядра актуалізується нова основа семантичних опозицій (і концепт) – «життя (і, зокрема, людське)», і одночасно підсилюється позитивна конотація, що утворює новий смисл «період розквіту, найбільшого успіху в числусь житті» («*What sort of a man was Wakefield? ... He was now in the meridian of life; his matrimonial affections, never violent, were sobered into a calm, habitual sentiment...*» [13, с. 74–75]). Подальше підсилення персоніфікації утворює новий смисл «кульмінаційний, найвищий (той, що знаходиться у зеніті)» (семантично концепт «життя» переноситься на будь-який (живий чи неживий) об'єкт, явище чи процес) («*We think our civilization near its meridian, but we are yet only at the cock-crowing and the morning star. In our barbarous society the influence of character is in its infancy*» [10, с. 292]).

Наступним ступенем семантичного розвитку і метафоризації є результат симбіозу категорій фізичного явища і уявної сутності («земна поверхня, куля», «небесна сфера», «уявний малюнок на них», «точка зеніту») – створюється термінологічний смисл «меридіан (лінія, яка проходить через зеніт, північний і південний полюси)» («*No sooner had it reached meridian than it began its slant back beneath the horizon, and at quarter past twelve the earth threw its shadow again over the land.*» [18, с. 34]). Продовження розвитку семантичного процесу метафоризації в термінологічному полі «медицина» створює смисл «лінії у людському тілі» – вищезазначений симбіоз концептів «земна куля, поверхня», «небесна сфера» корелює із новим концептом «людина і її тіло», і, таким чином, з'являється нова основа для

семантичних опозицій («*One meridian named Triple Heater is thought to be related to temperature balance between different parts of the body.*» [17, с. 257–258]).

Семантичне інваріантне ядро своєю системою ознак «*середина дня, полудень*» реалізується в новому «відгалуженні» семантичної структури слова-терміна, утворюючи смисл – прикметник «*південний*» (тобто семантично реалізацію в ньому семантичного інваріанта можна пояснити як характеристику місцевості, в якій комплекс семантичних ознак (і увесь концепт) «*полудень*» реалізуються максимально («*Heyward watched the sun, as he darted his meridian rays through the branches of the trees...*» [9, с. 188], «*They ...are far up in Heaven – the stars..., silent watches of my night; While even in the meridian glare of day I see them still – two sweetly scintillant Venuses, unextinguished by the sun!*» [24, с. 58]). Спостерігаємо цікаве семантичне явище, коли зміна ступенів метафоризації утворює не тільки нові «відгалуження» смислової структури слова і терміна, але може розвиватись і в межах вже утвореного напрямку. Так, смисл – прикметник «*південний*» функціонує на одному рівні метафоризації (у суто фізичному аспекті – семантична ознака «*розташований на півдні*») і переходить на наступний рівень метафоризації під час виникнення нової семантичної основи – концепту «*людина*» і актуалізації емоційного аспекту та притаманних йому конотацій – смисл «*південний*» (*meridian*) починає містити сукупність ознак характеру людей, які живуть у цій місцевості («*My blood is all meridian; were it not, I had not left my clime, nor should I be, In spite of tortures, ne'er to be forgot, A slave again of love, –at least of thee.*» [7]).

Семантичне інваріантне ядро кореневої морфеми зберігає свою концептуальну цілісність і багаторівневість, зокрема і екстралінвістичну, на будь-якому етапі розвитку структури смислів лексеми. Доходимо висновку, що під час цього семантичного процесу як терміни, так і загальні імена і власні назви підпорядковані всеохоплюючому впливу семантичного інваріанта. Семантичне явище конверсії також зумовлене його впливом. Наприклад, розглянемо *median* – термін із різних терміносистем, а також прикметник із загальноживаної і термінологічної лексики; прикметник іншого типу *Median*; і власне ім'я *Media*.

Так, термін *median*, морфологічно виражений іменником, функціонує в терміносистемах математики, геометрії, медицини, статистики, як комп'ютерний, радіо- і автодорожній термін, а також як іменник загальноживаної лексики. В анатомії – це смисл «*серединна артерія*», в геометрії – смисл «*відрізок, який сполучає вершину трикутника з серединою протилежної сторони*» («*The geometric median*

is a classic robust estimator of centrality for data in Euclidean spaces.» [11]), як автодорожній термін (також *median strip*) – смисл «розділювальна смуга на шосе» («**Medians** may be depressed, raised, or flush with the road surface. They can provide traffic calming and aesthetic benefit, but the addition of **medians** alone may also cause an increase in vehicle speeds by reducing friction between opposing directions of traffic.» [20]). Прикметник *median* у своїй семантичній структурі має як загальноживаний, так і термінологічні смисли. Так, у загальноживаній мові це смисл – «такий, який займає середнє положення» («...**median** home prices in the first quarter of 2019 were not affordable for average wage earners in 335 of 473 U.S. counties analyzed in the report (71 percent)» [19]), у терміносистемі медицини – «розташований всередині тіла», в біології – смисл «належний до площини, яка ділить організм чи орган на симетричні частини» (стосовно окремого органу – «Normally, the thenar motor branch arises from the radial or palmar side of the **median** nerve» [14]; стосовно живого тіла як цілісної одиниці – «The body must be «correctly arranged» to create the **median** plane, where: all midline anatomy is fully extended and arranged on the straight line of the **median** plane, left and right sides are in equilibrium either side of the **median** plane...» [6]; в радіоелектроніці і фізиці стосовно окремого об'єкта, приладу, установки (за метафоричною персоніфікованою аналогією з людським тілом, як алюзія медичного і біологічного терміна) – «The magnetic **median** plane in the cyclotron does not generally coincide with the geometrical mid-plane of magnetic system.» [25]). Доходимо висновку, що концептуальна система семантичних ознак інваріантного ядра зберігається незалежно від морфологічного вираження, яке в такій проекції дослідження можна охарактеризувати як вторинне, похідне явище у процесі функціонування семантичного інваріанта.

Розглянемо власне ім'я *Media* («Polydamas was eleven days on his journey into **Media**. He had letters to Cleander, the governor of the province of **Media**...» [5, с. 99]) і відповідну йому посесивну форму *Median* («High he sits, supreme in favour both with prince and people, where is the spirit of our **Median** lords, tamely to crouch and bend the supple knee to this new god?» [21]). У семантичній структурі своїх інваріантів вони зберігають, зокрема, і експліцитно, морфематично основну інтегральну інваріантну ознаку-концепт «середина», до того ж, зазначені приклади демонструють здатність семантичного інваріанта до потенційно нескінченної зміни основ опозицій, в які вступають його семантичні ознаки. У нашому прикладі цією основою опозицій стає концепт «географічний і, відповідно, фізичний простір», і вищезазначена семантична інваріантна ознака «середина,

серединність», змінюючи категоріальну сему, бере участь у виникненні власної назви стародавньої країни Мідії (*Media*) (яка мала серединне, майже центральне географічне розташування у складі стародавньої Перської держави). Цікавим буде також спостерігати, що структура семантичного інваріанта зберігає свою багатовимірність – «*близьке до центру, до середини*» розташування країни було не тільки географічним (суто фізичним), але і довгий час (за різними непрямими джерелами) розповсюджувалось на інші аспекти – високий рівень розвитку країни, військової майстерності і т.п., що підтверджує концептуальну єдність структури семантичного інваріантного ядра.

Висновки з дослідження. Дослідження семантичного ядра полісемічних слів-термінів і загальноживаної лексики дає змогу поглибити уявлення про багаторівневність його структури і складну концептуальну інваріантність, яка має багатовимірну природу. Функціонування феномена семантичного інваріанта створює можливість для утворення і розвитку розгалуженої смислової семантичної структури лексеми і є однією з глобальних основ термінологічних процесів. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у вивченні рівнів структури семантичного інваріантного ядра і принципів їх взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булгаков С.Н. *Философия имени*. Париж, 1953. 279 с.
2. Іващенко В.Л. Фреймове і комунікативне термінознавство в зарубіжній лінгвістиці. *Мовознавство*. 2013. Вип 1. С. 51–58.
3. Лосев А.Ф. *Сочинения*: в 9 т. Т. 1. Мысль, 1993. 959 с.
4. Скороходько Е.Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). Київ, 2006. 99 с.
5. Abbott J. Alexander the great. URL : <https://www.globalgreybooks.com/alexander-the-great-ebook.html> (дата звернення: 25.08.2021).
6. Anatomy of Alignment: the median plane. URL : <https://www.baselinehealing.com/anatomy/median-plane-body-alignment-Base-Line.php> (дата звернення: 11.09.2021).
7. Byron G.G. Stanzas to the Po. URL : [https://en.wikisource.org/wiki/The_Works_of_Lord_Byron_\(ed._Coleridge,_Prothero\)/Poetry/Volume_4/Stanzas_to_the_Po](https://en.wikisource.org/wiki/The_Works_of_Lord_Byron_(ed._Coleridge,_Prothero)/Poetry/Volume_4/Stanzas_to_the_Po)] (дата звернення: 18.09.2021).
8. Collins English Dictionary. New York, 2006. URL : https://www.abbyy.com/en-ee/translation_dictionary (дата звернення 01.06.2018).
9. Cooper J. F. The Last of The Mohicans. URL : http://www.ompersonal.com.ar/omlibrary/BOOKS/JamesFenimoreCooper-The_Last_of_the_Mohicans.pdf (дата звернення: 15.09.2021).
10. Emerson R. W. *Essays, Second Series*. URL : <https://www.globalgreybooks.com/essays-ebook.htmlfile:///D:/Downloads/essays.pdf> (дата звернення: 18.09.2021).

11. Fletcher P., Venkatasubramanian S., Joshi S. Robust statistics on Riemannian manifolds via the geometric median. URL : <https://openreview.net/forum?id=rkNYVvpubS> (дата звернення: 11.09.2021)
12. Florensky P. Beyond Vision: Essays on the Perception of Art. London, 2002. 320 p.
13. Hawthorne N. Twice Told Tales. URL : [https:// file:///D:/Downloads/twice_told_tales.pdf](https://file:///D:/Downloads/twice_told_tales.pdf) (дата звернення: 15.09.2021).
14. Henry B.M., Zwinczewska H., Roy J., Vikse J., Ramakrishnan P.K., Walocha J.A., Tomaszewski K.A. The Prevalence of Anatomical Variations of the Median Nerve in the Carpal Tunnel: A Systematic Review and Meta-Analysis. URL : <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0136477> (дата звернення: 12.09.2021).
15. Lakoff G., Johnsen M. Metaphors we live by. London, 2003. 256 p.
16. Langacker R. Cognitive Grammar: A Basic Introduction. New York, 2008. 584 p.
17. Langevin H.M, Yandow J.A. Relationship of acupuncture points and meridians to connective tissue planes. *The Anatomical Record*.2002. Vol. 269. P. 257-265.
18. London J. Burning Daylight. URL : <https://www.globalgreyebooks.com/alexander-the-great-ebook.html> (дата звернення: 25.08.2021).
19. Median-Priced Homes Not Affordable For Average Wage Earners In 71 Percent Of U.S. Housing Markets. URL : <https://mecktimes.com/news/2019/05/10/median-priced-homes-not-affordable-for-average-wage-earners-in-71-percent-of-u-s-housing-markets/> (дата звернення: 17.09.2021).
20. Medians and Islands. URL : <https://www.sfbetterstreets.org/find-project-types/pedestrian-safety-and-traffic-calming/traffic-calming-overview/medians-and-islands/> (дата звернення: 18.09.2021).
21. More H. To Daniel – A Sacred Drama. URL : <https://allpoetry.com/Daniel.-A-Sacred-Drama> (дата звернення: 22.08.2021).
22. Navigation and Ancillary Information Facility. Fundamental Concepts – 2020. URL : https://naif.jpl.nasa.gov/pub/naif/toolkit_docs/Tutorials/pdf/individual_docs/04_concepts.pdf (дата звернення: 11.09.2021).
23. Panofsky E. Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance. New York, 1972. 263 p.
24. Poe E.A. Edgar Allan Poe's Complete Poetical Works. URL : <https://freeclassicbooks.com/Edgar%20Poe/Edgar%20Allan%20Poe's%20Complete%20Poetical%20Works.pdf> (дата звернення: 17.09.2021).
25. Pradhan J., Duttagupta A., Smirnov V., Debnath J., Roy S., Chaddha N., Dey M., Bandyopadhyay A. Median plane and beam diagnosis in the central region for compact superconducting cyclotron. URL : <https://ui.adsabs.harvard.edu/abs/2021NIMPA.99365084P/abstract> (дата звернення: 17.09.2021).
26. The Prime Meridian. URL : <https://www.rmg.co.uk/royal-observatory/attractions/stand-on-prime-meridian-line> (дата звернення: 15.09.2021).
27. Verne J. From the earth to the moon. URL : <https://www.globalgreyebooks.com/from-the-earth-to-the-moon-ebook.html> (дата звернення: 12.09.2021).
28. Wierzbicka A. Two levels of verbal communication, universal and culture-specific. *Verbal Communication*. Berlin, 2016. P. 447–481.
29. Wölfflin H. Principles of Art History. New York, 2012. 253 p.